

Adolf Stachula

Polityka kadrowa w Wojsku Polskim 1950-1955

Słupskie Studia Historyczne 11, 169-183

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ADOLF STACHULA

PAP SŁUPSK

POLITYKA KADROWA W WOJSKU POLSKIM 1950-1955

Politykę kadrową w Wojsku Polskim w latach 1950-1955 ukształtowało wiele czynników politycznych wewnętrznych i zewnętrznych, które były szczególnym wytworem sytuacji lat 1948-1949 w życiu społeczno-politycznym i ekonomicznym polskiego społeczeństwa.

W polityce kadrowej preferowano nowy model korpusu oficerskiego, głównie oficerów wyszkolonych i wychowanych w powojennej rzeczywistości, wywodzących się z klasy robotniczej, bezrolnego i małorolnego chłopstwa oraz uczestników walk z hitlerowskim najeźdźcą. Przyjęte kryteria stworzyły wiele formalnych mechanizmów w ocenie kwalifikacji zawodowych kadry, które wyraźnie ustępowały takim kryteriom, jak ideowość, klasowość i pochodzenie narodowościowe oraz układ nieformalnych powiązań grupowych.

W latach 1949-1955 wraz zapoczątkowaniem budowy systemu socjalistycznego i zaostrzeniem się sytuacji międzynarodowej rozpoczęto rozbudowę nowoczesnego przemysłu obronnego, modernizację uzbrojenia i wyposażenia bojowego wojsk oraz znacznie zwiększono liczbę wojska, także kadry oficerskiej. W porównaniu do 1949 roku stan kadry oficerskiej wzrósł dwukrotnie w latach 1950-1951, a do końca 1954 roku trzykrotnie. W tym okresie w istniejące struktury organizacyjne wojska wprowadzono organizacje partyjne oraz obowiązek szkolenia ideologicznego kadry, co przyczyniło się do aktywizacji życia politycznego wewnątrz jednostek wojskowych. W strukturach partyjnych i szkoleniu politycznym kadry dominowała teza o istniejącym odchyleniu prawicowo-nacjonalistycznym i zaostrzaniu się walki klasowej w miarę rozbudowy socjalizmu, wymagającym czujności wobec przeciwników. Preferowana teza doprowadziła do bezprawia, niesłusznych oskarżeń i aresztowania wielu oficerów zawodowych, wydawane wyroki sądowe obejmowały również najwyższy wówczas wymiar kary, dla skazanych i ich rodzin stanowiły wielką tragedię.

Ze sprawozdania szefa Departamentu Personalnego MON z dnia 27.04.1951 roku wynika, iż w działalności personalnej w 1950 roku w polityce kadrowej ściśle realizowano uchwałę III Plenum KC PZPR, oczyszczając kadre oficerską z elementów obcych i wrogich, zwłaszcza w odniesieniu do stanowisk kluczowych, sztabów i apa-

ratu mobilizacyjnego. Jednocześnie w 1950 roku pracowano nad planem budowy ludowych kadr oficerskich. Na podstawie opracowanego planu Departament Personalny MON realizował politykę doboru, szkolenia i wysuwania nowych osób na stanowiska służbowe. Według sprawozdania już w 1950 roku poprawił się skład klasowy, stan upartyjnienia korpusu oficerskiego i poziom wykształcenia. Uzyskane wyniki nadal jednak były niezadowolające, oficerów i podoficerów armii przedwojennej było jeszcze 15%, a od stopnia majora 43,7%. Szef Departamentu Personalnego w celu zmniejszenia tych wskaźników podjął działania zmierzające do przeprowadzenia właściwego naboru kandydatów do szkół oficerskich, powołania z rezerwy oficerów specjalistów oraz zalecał zwiększenie wysiłku w „oczyszczaniu” sztabów, dalsze wzmocnienie aparatu mobilizacyjnego i Wojskowych Komend Rejonowych.

W dwuletnim planie przyspieszonego rozwoju wojska na lata 1951-1952, zatwierdzonym 8.09.1951 roku przez Ministra Obrony Narodowej, Departament Personalny zamierzał powołać do służby zawodowej prawie 24 tysiące oficerów. Ten gwałtowny wzrost spowodowany został niebezpieczną sytuacją międzynarodową oraz realizacją przyspieszonego planu kształcenia młodych oficerów wywodzących się z ludu. Osiągnięcie zakładanej liczby oficerów miało umożliwić całkowite odmłodzenie kadry oficerskiej, z wyraźną przewagą pochodzenia robotniczego. Z ogólnego planu wynikały zadania szczegółowe, do których zaliczano: wzmocnienie sztabów przez odpowiednio przeprowadzone mianowanie na stanowiska oficerów wywodzących się z klasy robotniczej i pracującego chłopstwa oraz zneutralizowanie grup i „elementów obcych klasowo”, z rodowodem akowskim. „Oczyszczeniu” podlegały instytucje centralne, 6 i 8 Dywizja Piechoty, 12 Brygada Artylerii Ciężkiej, aparat mobilizacyjny i komendy rejonowe.

W planie zamierzeń Departamentu Kadr MON na 1953 rok, który w dniu 26.04.1953 roku zatwierdził Minister Obrony Narodowej, przewidziano kilka głównych zadań: uzupełnienie liczby kadry oficerskiej; zmniejszenie liczby istniejących wakatów; jakościowe wzmocnienie kadry oficerskiej. Dnia 1 stycznia 1953 roku wakowało 15,5% stanowisk służbowych, do końca tego roku zaplanowano zmniejszenie ich do 11,8%. Jakościowe wzmocnienie kadry zamierzano osiągnąć poprzez: właściwy jej dobór; ograniczenie do minimum dopływu oficerów z rezerwy, niedostatecznie przygotowanych do zawodu, zaś absolwenci szkół oficerskich mieli stanowić główne źródło kadr dla wojska; przyjęcie zasady systematycznego szkolenia oficerów i właściwego doboru kandydatów do ośrodków doskonalenia i akademii wojskowych; planowy dobór i rozmieszczanie kadr; zwiększenie troski o właściwe wychowanie i szybki wzrost poziomu kształcenia oficerów oraz systematyczne „oczyszczanie” korpusu oficerskiego z elementu obcego, przypadkowego i zdemoralizowanego.

W połowie 1953 roku działania Departamentu Kadr MON ukierunkowane zostały na tworzenie rezerw kadrowych, potraktowane jako oddzielne zadanie. Do tego czasu potrzeby kadrowe wojska zostały w zasadzie zrealizowane, chodziło więc o przygotowanie odpowiedniej liczby kandydatów do objęcia stanowisk dowódczych, szefów sztabów, szefów oddziałów i kwatermistrzów. Typowanie kandydatów na wymienione stanowiska służbowe zamierzano oprzeć na wcześniejszym

wszelchstronnym poznaniu wartości kandydatów. Dalsza część planu nakładała na dowódców, aparat partyjno-polityczny i kadrowy obowiązek troski i otoczenia opieką młodszych oficerów. W tej sprawie ukazał się nawet rozkaz Ministra Obrony Narodowej nr 044/MON z dnia 8.05.1953 roku. Rozkaz ten został omówiony we wszystkich okręgach wojskowych i rodzajach sił zbrojnych. Jednym z istotnych elementów owej troski było ograniczenie przeniesień służbowych poza macierzysty garnizon, które w 1952 roku objęły 40%, a w 1953 roku – 25% kadry oficerskiej¹.

Po zrealizowaniu planu przyspieszonego rozwoju wojska w latach 1951-1952 w ogólnych założeniach planu Departamentu Kadr MON na 1954 rok przewidywano jakościowe wzmocnienie kadry oficerskiej. Zadanie to jako główne przedsięwzięcie roku zamierzano realizować poprzez:

- skrupulatny dobór nowych kadr oficerskich, głównie absolwentów szkół oficerskich, którzy ukończyli pełny program szkolenia;
- ograniczenie dopływu do kadry oficerskiej kandydatów o niedostatecznym przygotowaniu fachowym i ograniczenie powoływania do służby zawodowej specjalistów oficerów rezerwy;
- właściwe rozmieszczenie kadr oficerskich celem zapewnienia młodszemu oficerom szybszego rozwoju, umożliwiającego uzupełnienie wakatów na średnich i wyższych stanowiskach służbowych;
- dążenie do zwiększenia stabilizacji kadry oficerskiej i ograniczenie jej płynności – na podstawie wcześniejszych planów długofalowych i realizowanych tylko w okresie jesiennym, po zakończeniu letniego szkolenia wojsk;
- zwiększenie troski o właściwe wychowanie i warunki bytowe młodych oficerów;
- systematyczne „oczyszczanie” kadry oficerskiej z elementu wrogiego, przypadkowego i zdemoralizowanego.

Przyjęto zasadę, aby przesuwając młodych oficerów na wakujące wyższe i średnie stanowiska służbowe kierować się ideą systematycznego wzmocnienia kadrowego wymienionych szczebli poprzez usuwanie oficerów nie nadających się na te stanowiska ze względu na postawę polityczną i wartości służbowe.

W latach 1949-1953, „wypaczeń i błędów”, na początku 1954 roku w polityce kadrowej Wojska Polskiego zaczęły dominować bardziej wyważone, realistyczne oceny i działania personalne, chociaż nie nastąpiły jeszcze radykalne zmiany. Niedociągnięcia dotyczyły nieprawidłowego rozpatrywania spraw personalnych, często traktowanych formalnie, dlatego dążono do głębszego, indywidualnego poznania spraw oficerów i skrupulatnego rozpatrywania wszystkich wniosków w sprawach kadrowych. Równocześnie zamierzano podnieść na wyższy poziom pracę Oddziałów Kadr Okręgów Wojskowych Wojsk Lotniczych i Marynarki Wojennej, zaś szczególną opieką otoczyć wydziały kadr związków taktycznych. Problemy te regulowały dwa zarządzenia szefa Departamentu Kadr MON: nr 07/Kadr z dnia 3.07.1953 roku w sprawie regulacji sposobu i trybu rozpatrywania próśb i raportów oficerów dotyczących przeniesień służbowych i zwolnień z zawodowej służby wojsko-

¹ Archiwum Departamentu Kadr MON, t. 102/45.

wej; nr 08/Kadr z dnia 31.08.1953 roku nakazujące, aby wnioski personalne o przeniesienia na niższe stanowiska lub zwolnienia z zawodowej służby wojskowej były rozpatrywane wszechstronnie i oparte na faktach.

Podejmowane w tym okresie przez Departament Kadr MON działania miały na celu doskonalenie funkcjonowania organów kadrowych wszystkich szczebli i miały przynieść kadrze oficerskiej konkretne korzyści, poczucie stabilności zawodu i poprawę bytu materialnego. Szczególnie złe nastroje odnotowano z powodu organizacji obozów letnich, które wpływały na pogorszenie życia codziennego kadry i jej rodzin, niezadowolenie wynikało także z powodu braku mieszkań w garnizonach. Odnotowano także liczne przypadki poniżania godności osobistej młodych oficerów i nadmiernej karalności. Przykładem takiego traktowania była sytuacja w 113 pułku artylerii haubic, w którym wszyscy oficerowie zostali ukarani przez dowódcę pułku. Dopiero uchwała Prezydium Rządu z dnia 30.01.1954 roku częściowo rozwiązywała ten problem, wprowadzając bezpłatne wyżywienie dla oficerów i podoficerów nadterminowych².

W drugiej połowie 1954 roku zaszły daleko idące zmiany w dotychczasowej polityce kadrowej, w ocenie oficera decydująca stała się jego aktualna postawa polityczna i służbowa. Przyjęcie takiej zasady sprawiło, że fakt przynależności oficera w okresie okupacji niemieckiej do prawicowych organizacji konspiracyjnych nie mógł stanowić podstawy do zwolnienia go z zawodowej służby wojskowej. Na naradzie 4.12.1954 roku szef Departamentu Kadr MON płk Jerzy Dobrowolski powiedział m.in.: „Zbyt ostro podchodzimy do niektórych oficerów, którzy w czasie okupacji należeli do AK i nie przejawiali tam żadnej działalności, a dziś pracują dobrze i zasługują na to, by ich pozostawić nadal w wojsku. Naszym zadaniem jest znaleźć wroga i właściwie ocenić pracę dobrego oficera, który przełamał w sobie takie czy inne naleciałości i dziś jest wartościowym oficerem. Musimy ludzi wychowywać, bo jeżeli będziemy ludzi odpychać od siebie, to nigdy nie zdobędziemy zaufania. Oficer Departamentu Kadr MON musi być opanowany przy załatwianiu spraw i załatwiać je po ludzku”. Wypowiedź słuszna, ale w polityce kadrowej w wojsku wprowadzono tę zasadę dopiero w 1956 roku.

Stany liczbowe kadry

Jeszcze na początku 1949 roku nie przewidywano i nie planowano tak szybkiego rozwoju wojska, jaki miał nastąpić w latach 1950-1953. Orientacyjne zapotrzebowanie na kadrę oficerską, według wcześniej opracowanego przez Sztab Generalny planu rozwoju wojska w latach 1949-1955, miało wynosić w latach 1949-1954 4884 nowe stanowiska oficerskie. Według danych 1.01.1949 roku stan etatowy kadry wynosił 24 783 oficerów, do 1 stycznia 1955 roku miało ich być 29 657. W ciągu 6 lat szkoły oficerskie miało ukończyć 12 809 absolwentów, a zwolnienia z zawodowej służby wojskowej miały objąć 10 342 oficerów. Celem zapewnienia pełnej ob-

² CAW, sygn. 788/62/182.

sady etatowej oficerów do służby zawodowej planowano powołać 2436 oficerów z rezerwy, których zamierzano rekrutować z podoficerów zawodowych i nadterminowych oraz absolwentów szkolnych kompanii oficerów rezerwy.

Napięcie w sytuacji międzynarodowej na początku lat pięćdziesiątych spowodowało konieczność modyfikacji sześcioletniego planu i opracowanie dwuletniego planu przyspieszonego rozwoju wojska. Na jego podstawie rozbudowane zostały nowe związki taktyczne wojsk pancernych i zmechanizowanych, zwiększono liczebnie artylerię naziemną i przeciwlotniczą. Do struktury organizacyjnej Wojska Polskiego weszło nowe ogniwo taktyczno-operacyjne, szczebel korpusu. Utworzono także Wojska Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju, znacznie szybciej rozbudowywało się lotnictwo i obrona wybrzeża, we wszystkich rodzajach wojsk i służb gwałtownie więc wzrosło zapotrzebowanie na kadre oficerską.

Sumaryczne dane opracowane przez Departament Kadr MON wskazują na wzrost etatów i stanów ewidencyjnych oficerów w latach 1949-1955:

- w 1949 roku wojsko dysponowało 18 029 etatami oficerskimi, stan ewidencyjny na stanowiskach etatowych wynosił 13 492 oficerów, stanowili oni 74,8% obsady, po doliczeniu oficerów administrowanych przez Departament Kadr MON łącznie było ich 15 055;
- w 1950 roku wojsko dysponowało 23 835 etatami oficerskimi, stan ewidencyjny na stanowiskach etatowych wynosił 18 602 oficerów, stanowili oni 78% obsady, po doliczeniu oficerów administrowanych przez Departament Kadr MON było ich 19 633;
- w 1951 roku było 40 628 etatów, stan ewidencyjny wynosił 27 748 oficerów, stanowili oni 68,3% obsady, a wraz z oficerami administrowanymi przez Departament Kadr MON było 29 881 oficerów;
- w 1952 roku – 47 140 etatów, stan ewidencyjny – 39 856 oficerów, czyli 84,5% obsady, po doliczeniu oficerów administrowanych przez Departament Kadr MON – 40 834 oficerów;
- w 1953 roku – 49 191 etatów, stan ewidencyjny – 42 348 oficerów, stanowili zatem 86,1% obsady, po doliczeniu oficerów administrowanych przez Departament Kadr MON – 43 306 oficerów;
- w 1954 roku wojsko dysponowało 52 444 etatami oficerskimi, stan ewidencyjny na nich wynosił 45 857 oficerów, stanowili oni 87,4% obsady, po doliczeniu oficerów administrowanych przez Departament Kadr MON było 46 806 oficerów;
- w 1955 roku w wojsku były 48 534 etaty oficerskie, stan ewidencyjny na nich wynosił 42 512 oficerów, co stanowiło 87,6% obsady, po doliczeniu oficerów administrowanych przez Departament Kadr MON łącznie było 45 217 oficerów³.

Szybkie zmiany strukturalne w Wojsku Polskim powodowały większe zapotrzebowanie na kadre oficerską, której najwięcej było w 1954 roku. Zmieniała się także struktura jej pochodzenia społecznego, dominowało pochodzenie robotnicze i chłop-

³ Archiwum Departamentu Kadr MON, t. 102/45.

skie – 1 stycznia 1955 roku oficerów pochodzenia robotniczego było 50,3%, chłopskiego 32,1% i aż 96,7% ówczesnego korpusu oficerskiego wykształciły szkoły oficerskie okresu powojennego. W wojskowej służbie zawodowej znajdowało się zaledwie 2,9% oficerów, podoficerów i podchorążych z okresu międzywojennego.

Ogromne zapotrzebowanie na kadre oficerską wymagało sięgnięcia do wszystkich możliwych źródeł rekrutacji. Głównym źródłem były szkoły oficerskie, w których w latach 1950-1952 skrócono programy nauczania, obniżono kryteria przyjęć z wymaganego wykształcenia średniego do poziomu posiadania jedynie świadectwa ukończenia szkoły podstawowej. Kandydatów z niższym poziomem wykształcenia przyjmowano z warstw społecznych bliskich klasowo, zaangażowanych politycznie i szczególnie rozwiniętych umysłowo. Masowa rekrutacja do szkół oficerskich w latach 1949-1951 spowodowała jednak, że przyjęto wielu kandydatów mało wartościowych pod względem moralnym i politycznym. Dlatego Minister Obrony Narodowej wydał specjalne wytyczne, w których zalecał przeprowadzenie wnikliwej selekcji podchorążych celem wyeliminowania kandydatów nie spełniających warunków stawianych oficerom. Podstawę przeprowadzenia selekcji stanowiły kryteria klasowo-polityczne, do których zaliczano: wrogą postawę polityczną, zatajenie ważnych danych personalnych, kompromitujące powiązania z krewnymi za granicą, członków rodzin w armiach zagranicznych, przynależność do hitlerowskich organizacji młodzieżowych w czasie okupacji i obce pochodzenie klasowe. Zwolnieniu podlegali także chorzy i osiągających słabe postępy w nauce⁴.

W latach 1950-1955 do wojskowej służby zawodowej łącznie powołano 23 496 absolwentów szkół oficerskich: w 1950 roku – 2591 oficerów, w 1951 roku – 4783, w 1952 roku – 4732, w 1953 roku – 3793, w 1954 roku – 3895 i w 1955 roku – 3702. Najwięcej osób przyjęto w okresie realizacji dwuletniego przyspieszonego planu rozwoju kadry.

Drugim źródłem naboru do zawodowej służby wojskowej były kursy oficerskie i chorażych, na których szkolenie trwało od kilku miesięcy do roku. Kierowano na nie podoficerów nadterminowych, podoficerów służby zasadniczej i podoficerów rezerwy, a nawet szeregowych. Od kandydatów wymagano wykształcenia minimum podstawowego, odpowiedniej postawy politycznej, odpowiedniego pochodzenia społecznego, chęci do służby zawodowej i dobrego stanu zdrowia. Od 1953 roku stopniowo likwidowano krótkoterminowe kursy oficerskie i przyjmowano tylko absolwentów trzyletnich szkół oficerskich. Rekrutowano do nich bardziej wartościowych kandydatów, ponieważ sytuacja kadrowa stała się bardziej stabilna, zwłaszcza na niższych szczeblach dowodzenia.

W latach 1950-1955 do wojskowej służby zawodowej łącznie powołano 9063 absolwentów krótkoterminowych kursów oficerskich: w 1950 roku – 931 oficerów, w 1951 roku – 2935, w 1952 roku – 3833, w 1953 roku – 637, w 1954 roku – 487 i w 1955 roku tylko 240. Ponadto w latach 1950-1954 powołano 5289 absolwentów szkolnych Kompanii Oficerów Rezerwy. W tym okresie stopnie oficerskie uzyskało

⁴ Dyrektywa Ministra Obrony Narodowej nr 00810/Pers. z dnia 3.06.1952 roku o przeprowadzeniu wnikliwej selekcji podchorążych.

5405 podoficerów nadterminowych i podoficerów służby zasadniczej w wyniku ukończenia krótkoterminowych kursów kwalifikacyjnych lub złożenia wymaganego egzaminu. Również oficerom i specjalistom z rezerwy wraz z powołaniem do wojska, stosownie do pełnionej funkcji, nadawano odpowiednie stopnie oficerskie – łącznie było ich 6605. Od 1952 roku zaczęto powoływać mniej oficerów z rezerwy, głównie z powodu trudności wcześniejszego sprawdzenia kandydatów.

W latach 1950-1955 unowocześnienie sprzętu i uzbrojenia technicznego spowodowało deficyt kadr inżynieryjno-technicznych. Istniejący system kształcenia inżynierów wojskowych w batalionach i kompaniach akademickich przy wyższych uczelniach cywilnych nie wystarczał. W 1951 roku powołano Wojskową Akademię Techniczną, kandydatów do niej rekrutowano spośród oficerów zawodowych posiadających ukończoną szkołę oficerską i osób cywilnych z odpowiednim wykształceniem. Wraz z rozwojem WAT zlikwidowano bataliony i kompanie akademickie.

Ogółem w latach 1950-1955 powołano do wojskowej służby zawodowej około 50 tysięcy oficerów, najwięcej przyjęto w latach 1951-1952, w okresie realizacji dwuletniego przyspieszonego planu rozwoju wojska.

Doskonalenie kadry

Jednym z zasadniczych elementów polityki kadrowej w Wojsku Polskim w latach 1950-1955 było przeszkolenie oficerów typowanych do objęcia wyższych i odpowiedzialnych stanowisk służbowych. Wiele dokumentów Departamentu Kadr MON wyraźnie określało kryteria i kierunki polityki kadrowej, w tym typowanie oficerów na przeszkolenie w akademiach wojskowych, szkołach wyższych i na kursach.

W pierwszych latach powojennych wyższe wykształcenie wojskowe oficerowie zdobywali jedynie w uczelniach wojskowych w Związku Radzieckim. Według niepełnych danych ukończyło je około 65-90 oficerów. Utworzenie w 1947 roku Akademii Sztabu Generalnego, rozbudowa bazy szkoleniowej oraz powołanie fakultetów: artylerii, wojsk pancernych, wojsk lotniczych, operacyjnego i tyłów poprawiło tę sytuację. Studia w Akademii Sztabu Generalnego ukończyło: w 1950 roku – 32, w 1951 roku – 51, w 1952 roku – 45, w 1953 roku – 82, w 1954 roku – 100 i w 1955 roku – 185 oficerów. Od kandydatów do Akademii i uczelni wojskowych za granicą wymagano spełnienia odpowiednich kryteriów, jak: wysoka aktywność polityczna, pochodzenie społeczne głównie robotnicze, nieskazitelna przeszłość kandydata i jego najbliższej rodziny, możliwość opanowania wykładanego materiału, wykształcenie średnie i wiek do 35 lat.

Liczba stanowisk etatowych, na których wymagano wykształcenia akademickiego tylko o profilu dowódczo-sztabowym w różnych rodzajach wojsk wynosiła 2540, w tym 1686 stanowisk szefów sztabów pułków, równorzędnych i wyższych, natomiast możliwości kształcenia wynosiły 230 oficerów rocznie.

Doskonalenie oficerów prowadzono również w wyższych szkołach dla oficerów: Wyższej Szkole Artylerii, Wyższej Szkole Piechoty oraz na kursach doskonalenia oficerów (KDO). Organizowano kursy przeszkolenia i przekwalifikowania oficerów,

a w akademiach wojskowych wyższe akademickie kursy (WAK). W 1950 roku kursy KDO i WSO ukończyło 1090 oficerów, a KDO, WSO i WAK: w 1951 roku – 1112, w 1952 roku – 1761, w 1953 roku – 1793 i w 1954 roku – 1309 oficerów. Po 1954 roku nadal bez odpowiedniego wykształcenia pełniło służbę 2398 oficerów, a 5654 ukończyło tylko krótkoterminowe kursy oficerskie. W omawianym okresie stan wykształcenia ogólnowojskowego i specjalistycznego poprawił się, ale przyjęto w tym okresie wiele tysięcy osób, wobec których obniżono kryteria posiadania wykształcenia ogólnego. Znacznie wzrosła liczba oficerów legitymujących się ukończonymi szkołami oficerskimi i wynosiła 37,7% kadry, natomiast niezadowolający stan wykształcenia utrzymywał się w grupie oficerów zajmujących wyższe stanowiska dowódcze. Na 196 dowódców pułków tylko 92 miało wystarczające przygotowanie wojskowe, spośród 54 dowódców dywizji i brygad akademie wojskowe lub kursy akademickie ukończyło jedynie 26, a tylko 20 szefów sztabów tych związków taktycznych miało odpowiednie wykształcenie. Dlatego w działalności kadrowej w 1955 roku uwzględniono w pierwszej kolejności przeszkolenie oficerów zajmujących kluczowe stanowiska dowódcze i sztabowe. Zorganizowano dla nich Fakultet Operacyjny w Akademii Sztabu Generalnego i wyższe akademickie kursy.

W latach 1949-1955 szczególnie niekorzystnie kształtowało się wykształcenie ogólne kadry oficerskiej, gdyż 1.02.1949 roku ponad 10 tysięcy oficerów, czyli 69% kadry oficerskiej administrowanej przez Departament Kadr MON, nie miało średniego wykształcenia. Część oficerów, mimo oporu przełożonych, podjęła trud uzupełnienia wykształcenia średniego w szkołach wieczorowych lub zaocznie. Naukę w tym systemie zaczęło w 1949 roku 1055, a w 1950 roku 1400 oficerów, ale lata 1951-1952 nie przyniosły poprawy, wręcz nastąpił znaczny przyrost kadry oficerskiej z wykształceniem podstawowym, głównie z powodu obniżenia kryteriów kandydatom do korpusu oficerskiego pochodzenia robotniczego i chłopskiego.

W pierwszej połowie lat pięćdziesiątych nie odnotowano więc poprawy w stanie wykształcenia ogólnego oficerów. Do podstawowych przyczyn uniemożliwiania oficerom podjęcia nauki w systemie wieczorowym lub zaocznym należy zaliczyć: wzrost zadań organizacyjno-szkoleniowych, bagatelizowanie roli wykształcenia ogólnego w rozwoju oficera, organizowanie kilku miesięcznych obozów letnich, częste przeniesienia służbowe oraz niewłaściwy stosunek przełożonych do kontynuowania nauki przez oficerów. Działania podjęte w tej sprawie przez Ministerstwo Obrony Narodowej, zapewnienie obowiązkowego doksztalcenia oficerów w zakresie najmniej 9 klas szkoły średniej i otoczenie należyłą opieką osoby uzupełniające wykształcenie nie przyniosły widocznych efektów⁵.

Liczba oficerów nie posiadających średniego wykształcenia utrzymywała się na jednakowym poziomie w latach 1949-1955 i wynosiła prawie 69,5%, choć najgorszy był rok 1953 – 73,8% ogółu oficerów.

⁵ W omawianej sprawie ukazały się dwa rozkazy: rozkaz Ministra Obrony Narodowej nr 0114/MON z dnia 31.10.1951 r., w sprawie uzupełnienia wykształcenia ogólnego przez oficerów i rozkaz Ministra Obrony Narodowej nr 021/ MON z dnia 24.02.1953 r. w sprawie usprawnienia akcji uzupełnienia wykształcenia ogólnego przez oficerów.

Zwolnienia kadry z zawodowej służby wojskowej

Masowy napływ do zawodowej służby wojskowej młodych oficerów w latach 1949-1954 spowodował też znaczną liczbę zwolnień z niej. Głównymi ich przyczynami były: stosunkowo słabe przygotowanie do wykonywania zawodu oficera, małe zdyscyplinowanie, niewłaściwa postawa moralna i polityczna. Kryteria rekrutacji, klasowe pochodzenie i masowe promocje spowodowały, że do służby zawodowej trafiało wielu oficerów nie nadających się do jej pełnienia z powodu nieprzestrzegania dyscypliny wojskowej i rygorów życia wojskowego oraz braku autorytetu wśród podwładnych. Drugą grupę stanowiły przyczyny polityczne związane z przeszłością znacznej części kadry⁶. Zwolniono oficerów wywodzących się z aparatu państwowego okresu międzywojennego: policji, żandarmerii, oficerów zawodowych i rezerwy, oficerów oddziału II, Korpusu Obrony Pogranicza i straży więziennej oraz byłych członków organizacji podziemnych, głównie AK, PAL. Z podanych przyczyn odeszła z zawodowej służby wojskowej następująca liczba oficerów: w 1949 roku – 933, w 1950 roku – 860, w 1951 roku – 835, w 1953 roku – 2686 i w 1954 roku – 2404⁷, ale najwięcej – w 1955 roku, w ramach pierwszej redukcji Sił Zbrojnych, bo ponad 9 tysięcy⁸.

W połowie lat pięćdziesiątych stosunkowo liczne zwolnienia, wywołały wśród kadry oficerskiej poczucie niepewności i zniechęcenie do służby zawodowej. Takie nastroje wystąpiły głównie w grupie oficerów powołanych z urzędu i absolwentów szkolnych Kompanii Oficerów Rezerwy.

Dopiero w maju 1954 roku pewną odpowiedzią na te nastroje była dyrektywa szefa Departamentu Kadr MON, która miała stabilizować sytuację⁹. Dyrektywa nakazywała zmniejszenie zwolnień oficerów, zwiększenie środków wychowawczych i właściwe podejście do oficerów, analizowanie przyczyn zwolnień oraz stosowanie środków zaradczych i zapobiegawczych. Zwolnienie z zawodowej służby wojskowej na własną prośbę mogło nastąpić po osiągnięciu przez oficera określonej granicy wieku w zależności od stopnia wojskowego: chorąży – podporucznik – 30 lat, porucznik – 35 lat, kapitan – 40 lat. Ponadto podjęto także wzmożoną pracę wychowawczą, prowadzoną głównie przez struktury organizacyjne Głównego Zarządu Politycznego WP¹⁰. Ograniczenie zwolnień zamierzano osiągnąć także poprzez wnikliwe rozpatrywanie wniosków kadrowych, przełamanie tendencji asekuranckich,

⁶ Od 1949 roku obowiązywały wytyczne dotyczące zaostrożenia czujności rewolucyjnej, uchwalone na III Plenum KC PZPR w listopadzie 1949 roku.

⁷ W sprawozdaniu nie podano liczby oficerów zwolnionych w 1952 r., jedynie ich procent – 5,6%.

⁸ Podstawę zwolnienia z powodów politycznych i moralnych stanowił artykuł ustawy z dnia 19.04.1952 r. o służbie wojskowej oficerów i generałów Sił Zbrojnych, DzU Nr 22, poz. 172, mówiący o niemożności wykorzystania oficera w wojskowej służbie zawodowej ze względów organizacyjnych.

⁹ Dyrektywa szefa Departamentu Kadr MON nr 010/ Kadr z dnia 19.05.1954 r. do stabilizowania stanów osobowych kadry oficerskiej wojska.

¹⁰ Pracę wychowawczą prowadzono na podstawie materiałów opracowanych przez Departament Kadr MON z dnia 17.03.1955 roku.

ograniczenie do minimum nadmiernej płynności kadr i zwiększenie troski o warunki materialne i życie kulturalne oficerów.

Zwolnienia z zawodowej służby wojskowej oficerów w 1955 roku przebiegały na nieco innych zasadach – redukcję stanów osobowych wojska przeprowadzono na podstawie decyzji rządu PRL. W wyniku tej decyzji zwolniono z wojska większość oficerów nie rokujących nadziei na długoletnią wojskową służbę zawodową¹¹. Redukcję przeprowadzono na następujących zasadach:

- zwolnienie z wojska pewnej liczby oficerów do rezerwy;
- przekwalifikowanie oficerów do tych korpusów, w których występowały niedobory kadry;
- przeniesienie nadwyżek oficerów z okręgów wojskowych i rodzajów Sił Zbrojnych do tych, w których występowały braki kadrowe;
- zmniejszenie stanów osobowych podchorążych w szkołach oficerskich.

Zwolnieniem do rezerwy objęto przede wszystkim oficerów:

- do których istniały zastrzeżenia natury politycznej i moralnej, a zawiodły wszelkie środki wychowawcze, zwłaszcza nadużywających alkoholu;
- uznanych przez komisje lekarskie za zupełnie niezdolnych do służby zawodowej, a zdolnych do służby nieliniowej;
- nie mających odpowiedniego przygotowania wojskowego, słabo wywiązujących się z obowiązków służbowych, o niskim poziomie wykształcenia ogólnego i bez perspektyw rozwojowych oraz blokujących niektóre stanowiska.

Kandydatów przewidzianych do zwolnienia z zawodowej służby wojskowej kwalifikowały komisje specjalnie powołane w pułkach, dywizjach, korpusach, okręgach wojskowych i rodzajach sił zbrojnych. Dowódcy jednostek wojskowych, komendanci Wojskowych Komend Rejonowych i Wojskowych Komend Wojewódzkich zobowiązani zostali do zapewnienia oficerom po zwolnieniu odpowiedniego zatrudnienia. W tej sprawie poczyniono wcześniejsze uzgodnienia z radami narodowymi i instancjami partyjnymi. Ruchy kadrowe i przeniesienia służbowe ograniczono do minimum. Pierwotnie w opracowanym planie redukcji liczbę oficerów przewidzianych do zwolnienia określono na 5600 osób, ale w 1955 roku z zawodowej służby wojskowej ogółem zwolniono 7536, w tym 6111 oficerów administrowanych przez Departament Kadr MON, 1233 politycznych i 192 służby sprawiedliwości¹².

Zwolnieni w ramach redukcji oficerowie otrzymali odprawę pieniężną i pobierali przez rok uposażenie z tytułu posiadanego stopnia wojskowego. Pojawiły się jednak trudności z ich zatrudnieniem. W wyniku sytuacji powstałej w 1956 roku rząd zobowiązał ministerstwa do zorganizowania odpowiednich kursów zawodowych. Oficerowie, którzy podjęli się przygotowania do nowego zawodu i rozpoczęli szkolenie, otrzymywali stypendia w wysokości 1200 zł, zasiłki rodzinne, bezpłatne wyżywienie i zakwaterowanie oraz mieli obowiązek zatrudnienia. Pod koniec 1956 roku

¹¹ Redukcję kadry oficerskiej przeprowadzono na podstawie dyrektywy szefa Departamentu Kadr MON nr 07/ Kadr z dnia 6. 09.1955 roku, zatwierdzoną przez cz. p.o. Ministra Obrony Narodowej gen. armii Stanisława Popławskiego.

¹² CAW, sygn. 788/62, t. 662.

powołane zostało Biuro Pełnomocnika Ministerstwa Obrony Narodowej do Spraw Zatrudnienia oficerów zwalnianych z wojska. Biuro koordynowało szkolenia zawodowe osób zwalnianych z wojska w latach 1955-1957, organizowało zatrudnienie, pomoc materialną i załatwiała bieżące sprawy oficerów. Szkolenia te zakończono dopiero w 1960 roku, skorzystało z nich około 9 tysięcy zwolnionych z wojska, ale ukończyło 7,5 tysiąca osób – 33% zwolnionych. Ogółem w latach 1955-1957 odeszło z zawodowej służby wojskowej ponad 20 tysięcy oficerów i 3 tysiące podoficerów nadterminowych¹³.

Oficerowie Armii Radzieckiej w Wojsku Polskim

W związku z rozbudową Wojska Polskiego w latach 1949-1952 na prośbę władz polskich skierowanych zostało do struktur organizacyjnych Wojska Polskiego 269 generałów i oficerów Armii Radzieckiej. W tych latach oficerowie przybywali sukcesywnie: w 1949 roku – 4 generałów i 17 oficerów, w 1950 roku – 14 generałów i 70 oficerów, w 1951 roku – 12 generałów i 84 oficerów, w 1952 roku – 5 generałów i 63 oficerów. Do 18 grudnia 1952 roku zmarło dwóch oficerów, w tym jeden generał, a 21 odkomenderowano, w tym 9 generałów. Oprócz wymienionej grupy w Siłach Zbrojnych PRL odbywali służbę oficerowie radzieccy przybyli po zakończonej wojnie lub pozostali z czasów jej trwania – według danych z 18 grudnia 1952 roku było 41 generałów i 668 oficerów radzieckich, stanowili oni 1,7% kadry oficerskiej.

W 1953 roku podjęto decyzję o zastąpieniu generałów i oficerów Armii Radzieckiej, zajmujących kierownicze stanowiska w Wojsku Polskim, doradcami wojskowymi – oficerami radzieckimi o wysokich kwalifikacjach. Porozumienie w sprawie doradców na szczere obu rządów zostało zawarte jeszcze w 1950 roku. Na jego podstawie w czerwcu 1953 roku przedstawiono rządowi radzieckiemu i dowództwu Armii Radzieckiej zapotrzebowanie na 303 doradców oraz plan odkomenderowania z Wojska Polskiego 658 oficerów radzieckich zajmujących stanowiska etatowe.

Przejście na system doradców zamierzano realizować stopniowo w latach 1953-1955, jednocześnie odkomenderowując oficerów radzieckich z zajmowanych przez nich stanowisk etatowych. Planowano następujące ruchy kadrowe: w 1953 roku przybycie 93 doradców i odkomenderowanie 167 oficerów, w 1954 roku przybycie 127 doradców i odkomenderowanie 278 oficerów, w 1955 roku przybycie 83 doradców i odkomenderowanie 211 oficerów. Z 303 doradców w strukturach organizacyjnych Wojska Polskiego zamierzano wykorzystać 269, a 34 skierowano do Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Wojsk Ochrony Pogranicza.

Do stycznia 1955 roku przybyło jednak do Wojska Polskiego 144 doradców wojskowych, natomiast do Armii Radzieckiej odkomenderowano 445 oficerów, zatem znacznie mniej niż planowano. Część oficerów radzieckich pozostała na kierowniczych stanowiskach służbowych, dlatego skorygowano pierwotny plan i zmniejszono liczbę doradców wojskowych o 94. W lutym 1956 roku przedstawiono rządowi

¹³ Archiwum Departamentu Kadr MON, t. 109/1.

radzieckiemu nowe propozycje – pozostawienia w Wojsku Polskim na 1956 rok i lata następne 23 generałów i 67 oficerów na stanowiskach etatowych. Ogółem na stanowiskach etatowych i doradców miało pozostać 184 oficerów radzieckich bez określenia docelowego terminu ich pobytu.

Istotną rolę w polityce kadrowej odgrywało mianowanie oficerów na wyższe stopnie wojskowe. Odpowiednie przepisy w tej sprawie opracowano w lutym 1950 roku¹⁴. Dokument ten przetrwał zaledwie rok, przewidywał zwiększenie liczby awansowanych oficerów pochodzenia robotniczego i chłopskiego. W 1950 roku z zastosowaniem odpowiednich kryteriów mianowano na wyższe stopnie 3494 oficerów, tylko w niewielkim stopniu awansami objęto oficerów starszych. W stosunku do oficerów starszych zachowano bowiem ostrożność, ze względu na ich młody wiek, niewielu z nich ukończyło akademie wojskowe lub wyższe szkoły oficerskie oraz uznano, że niewłaściwy jest ich skład osobowy. Sprawy mianowania na wyższe stopnie regulował dopiero dekret z 19.04.1951 roku o służbie wojskowej oficerów i generałów Sił Zbrojnych, który określał wymaganą wysługę lat w posiadanym stopniu przy awansowaniu na wyższy stopień: chorąży – 1 rok, podporucznik – 2 lata, porucznik – 3 lata, kapitan – 4 lata, major – 4 lata i podpułkownik – 5 lat.

Kolejne mianowania nastąpiły w latach 1951-1955, miały znacznie szerszy zasięg i objęły większą liczbę oficerów. W 1950 roku żaden z oficerów nie uzyskał mianowania do stopnia pułkownika i generała brygady, w następnych latach zachowano jednak odpowiednie proporcje: w 1951 roku mianowano ogółem 7761 oficerów, w tym do stopnia pułkownika 66, w 1952 roku – 11 659 oficerów, w tym do stopnia pułkownika 70 i generała brygady 3, w 1953 roku – 15 490 oficerów, w tym do stopnia pułkownika 58 i generała brygady 5, w 1954 roku – 14 851 oficerów, w tym 67 pułkowników i 5 generałów brygady, w 1955 roku – 12 050 oficerów, w tym 92 pułkowników i 8 generałów brygady. Podana liczba osób mianowanych nie obejmuje oficerów politycznych, sprawiedliwości, informacji, duszpasterstwa i Zarządu II Sztabu Generalnego.

W latach 1950-1955 istniały plany prowadzenia odpowiedniej polityki nadawania oficerom odznaczeń państwowych i resortowych. Dnia 26 maja 1951 roku ustanowiono medal „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”, który stał się odznaczeniem resortowym. Już w roku jego ustanowienia nadano go 11 444 osobom, ale w następnych latach otrzymywało go znacznie mniej osób: w 1952 roku tylko 3271, w 1953 roku – 1909 i w 1954 roku – 3545. Ponadto w 1954 roku ustanowiono odznaczenie państwowe medal „X-lecie Polski Ludowej”, którym odznaczono 2619 oficerów.

Odrębny problem stanowiło opracowanie odpowiedniego dokumentu normującego zasady wojskowej służby zawodowej w czasie pokoju, bowiem dekret jeszcze z 1948 roku „o służbie wojskowej oficerów i generałów” nie spełniał odpowiednich wymogów w pierwszej połowie lat pięćdziesiątych. Ministrowi Obrony Narodowej przedstawiono wiele krytycznych uwag o tym dekreście. Opracowaniem nowego zajęła się komisja powołana przez szefa Sztabu Generalnego, składająca się z przed-

¹⁴ Opracował go Departament Kadr MON w dniu 14.02.1950 roku pod nazwą *Podstawowe zagadnienia polityki personalnej na odcinku kadry oficerskiej*.

stawicieli: Ministerstwa Obrony Narodowej, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Wojsk Ochrony Pogranicza. Prace zakończone w kwietniu 1951 roku, opracowany dokument otrzymał nazwę dekretu o służbie wojskowej oficerów i generałów Sił Zbrojnych¹⁵.

W dekreście ustanowiono osiem korpusów osobowych oficerów. Minister Obrony Narodowej w zależności od sytuacji mógł utworzyć większą liczbę korpusów osobowych i podzielić je na specjalności wojskowe. Ponadto wprowadzono stopień generała armii. Uprawnienia mianowania na wyższe stopnie wojskowe od chorążego do pułkownika otrzymał Minister Obrony Narodowej, a na stopnie generalskie i Marszałka Polski pozostały w kompetencji Prezydenta RP. Oficerowie zawodowi uzyskali prawo do trzydziestodniowego urlopu wypoczynkowego. Dekret precyzował też przyczyny i powody zwalniania z zawodowej służby wojskowej, ale szczególnej krytyce poddano przepis umożliwiający zwolnienie oficera z zawodowej służby wojskowej z powodu niemożliwości wykorzystania jego osoby ze względów organizacyjnych. Zniesiono także obowiązek uzyskania zezwolenia władz wojskowych na zawarcie związku małżeńskiego, lecz oficer zobowiązany był nadal przy wyborze małżonki uwzględniać swoją pozycję społeczną.

Pierwszym powojennym aktem prawnym normującym sprawy emerytalne kadry oficerskiej i podoficerów nadterminowych był dekret z września 1954 roku „o zaopatrzeniu emerytalnym generałów (admirałów), oficerów zawodowych i podoficerów nadterminowych oraz ich rodzin”¹⁶. Dekret obejmował żołnierzy zawodowych, pojęcie emerytura zastąpiono pojęciem renty. Wówczas występowały tylko trzy rodzaje rent: za wysługę lat, inwalidzka, a w przypadku śmierci najbliższą rodzinę obejmowała renta rodzinna, natomiast w wyjątkowych przypadkach występowała jeszcze renta starcza. Pełna renta za wysługę lat wynosiła 85% podstawy wymiaru miesięcznego uposażenia pieniężnego, jeżeli żołnierz zawodowy pełnił służbę wojskową przez 36 lat i 8 miesięcy, generałom przysługiwała taka renta bez wymaganej wysługi lat. Rentę za wysługę lat żołnierz zawodowy mógł otrzymać po 25 latach służby wojskowej w wysokości 50% podstawy wymiaru uposażenia i wzrastała ona o 3% rocznie do osiągnięcia pełnego wymiaru renty. Renta za wysługę lat nie przysługiwała żołnierzom zawodowym zwolnionym z wojska w przypadku skazania prawomocnym wyrokiem sądu na karę utraty praw publicznych, degradacji i pozbawienia stopnia wojskowego – w takim przypadku przyznawano rentę starczą lub inwalidzką, jeżeli spełnione były określone warunki. Żołnierzom zawodowym zwolnionym z wojska w trybie dyscyplinarnym lub prawomocnym wyrokiem sądu na karę pozbawienia wolności przysługiwała renta zmniejszona o połowę. Rencistom odznaczonym orderem przysługiwał dodatek do renty w wysokości 25% otrzymywanego świadczenia. Dekret regulował również prawo rencistów i inwalidów do wojskowej pomocy lekarskiej oraz sprawy związane z rentami rodzinnymi.

¹⁵ Nowy dekret „O służbie wojskowej oficerów i generałów Sił Zbrojnych” obowiązywał od 19.04.1951 roku, ogłoszony został w DzU RP Nr 22, poz. 172.

¹⁶ Dekret ten został ustanowiony 18.09.1954 roku i ogłoszony w DzU RP Nr 41, poz. 181, Dz. Roz. MON Nr 28, poz.101.

Istotne znaczenie w polityce kadrowej miało opiniowanie kadry oficerskiej i sporządzane każdego roku opinie służbowe w celu lepszego gospodarowania kadrami oficerską, jej poznania oraz stworzenia podstaw do właściwego rozmieszczenia, szkolenia, wysuwania na wyższe stanowiska, wyróżniania awansami i odznaczeniami. Przepisy o opiniowaniu wprowadzono dopiero pod koniec 1950 roku, opinie sporządzali bezpośredni przełożeni na podstawie znajomości oficera¹⁷. Przepisy te określały charakter opinii jako dokumentu każdego oficera, dlatego powinna ona być wszechstronna i obiektywna, oparta na konkretnych faktach i odzwierciedlać wszystkie wartości służbowe, polityczne, moralne i osobiste opiniowanego. Każdy opiniujący za napisaną przez siebie opinię ponosił pełną odpowiedzialność, natomiast z jej treścią zapoznawał oficera dowódca w przypadku stwierdzenia nieprzydatności do dalszej służby zawodowej, a z niektórymi jej fragmentami, jeśli miały one służyć celom wychowawczym. Zapoczątkowany proces opiniowania kadry miał charakter długotrwały, sukcesywnie likwidowano nieprawidłowości, które uniemożliwiały podejmowanie decyzji personalnych.

Polityka kadrowa prowadzona w Wojsku Polskim w latach 1950-1955 miała specyficzny charakter, specyfikę tę powodowało głównie wyjątkowe napięcie w sytuacji międzynarodowej, trwająca walka klasowa i represje stosowane także w odniesieniu do wojskowej kadry zawodowej oraz dążenie do zmiany jej struktury społecznej i próby stabilizacji zawodowej.

W działalności kadrowej w pierwszej połowie lat pięćdziesiątych można dostrzec następujące kierunki:

1. Gwałtowny wzrost zapotrzebowania na kadrami oficerską o wyższych kwalifikacjach zawodowych na średnie i wyższe szczeble dowodzenia, z jednoczesnym zwalnianiem z wojska oficerów z okresu międzywojennego oraz wprowadzanie kryteriów klasowych. Prowadzono działania zmierzające do stabilizacji kadry zawodowej poprzez ograniczanie dowolnego zwalniania z wojska, częstego przenoszenia służbowego i zmiany garnizonu. Ponadto uregulowano sprawy zawierania przez oficera związku małżeńskiego, zaopatrzenia emerytalnego i stabilizacji zawodu oficera.

2. Znacznie złagodzono kryteria oceny politycznej kadry oficerskiej i zapoczątkowano wyraźną zmianę w polityce kadrowej, od 1954 roku preferowano aktualne postawy polityczne i służbowe oficerów.

3. Mimo występujących w polityce kadrowej nieprawidłowości i wypaczeń, zdołano zaspokoić kadrowe potrzeby wojska, ale kosztem obniżenia poziomu jakości, wykształcenia ogólnego i zawodowego oraz częściowo etyczno-moralnego. Zmieniono także strukturę klasową korpusu oficerskiego, pod koniec lat pięćdziesiątych braki kadrowe uzupełniono absolwentami szkół oficerskich, awansowano wyróżniających się młodych oficerów. Zwiększono troskę o warunki bytowe i wychowanie ideowe, przygotowano znaczne rezerwy kadrowe.

---

¹⁷ Przepisy o opiniowaniu do użytku służbowego wprowadzono z dniem 1.09.1950 roku rozkazem Ministra Obrony Narodowej Nr 45/Pers. z dnia 29.07.1950 roku. Opinie należało sporządzać każdego roku w okresie od 15.09. do 31.12.

4. Po okresie obowiązywania wymagań i obwarowań ogólnej linii politycznej partii oraz wytycznych kierownictwa Ministerstwa Obrony Narodowej w latach 1954-1955 stopniowo łagodzone te kryteria. W sprawach kadrowych wprowadzono więcej obiektywizmu, skrupulatności i życzliwości oraz zasadę opiniowania służbowego kadry oficerskiej, która ułatwiła podejmowanie prawidłowych decyzji personalnych.

5. Działania kadrowe w budowie zawodowego korpusu oficerów WP w latach 1950-1955, mimo występujących błędów i wypaczeń, nieraz bolesnych i tragicznych w skutkach, zdołano uporządkować. W tych latach stworzono trwałe podstawy korpusu oficerskiego, które w następnych latach umożliwiły szybszy rozwój Wojska Polskiego, na szeroką skalę podjęto działalność edukacyjną, a jej wyniki pozwoliły na ukształtowanie wysoko wykwalifikowanej kadry oficerskiej, stanowiącej integralną część polskiej inteligencji.